Shri Raghunatha Temple MSS. Library,
JAMMU

No. २९८ / घ

Title धातुमञ्जरी

Author काशीनाथः

Extent ६ पत्र Age

Subject व्याकरण

धातुमञ्जरी

१४८

2+3=

श्रीगणेशाय नमः ॥ सत्रामं राममारामं गुणानां धातुमंजरी ॥ आवदे ज्ञानदानज्ञकाशीनाथेन कथ्यते ॥ १ ॥ भू सत्तायाम् सत्तोभावः सत्ता विद्यमानता भवति रामः कर्त्तरि भावे रामेण भूयते भावे सैकत्वादेकवचनं प्रायशोऽनुप्रयोगे
इत्यस्यैव अकर्मकोऽयं यथा सत्ताऽऽद्धिरिस्थितिसिद्धिश्रयनस्थानासनेभासनेलज्जाजीवनरोदनेच्छ्वयने नृत्तविलसितकुत्सि वासस्थं ... भवनाशो विहारे स्थितिदीप्त्यर्थकर्मकः तथमतो देवमकं देवुत्त ॥ १ ॥ चितीसंज्ञाने संज्ञानमिदमस्यो ज्ञान
मात्रं च आदावकर्मकः द्वितीये सकर्मकः ज्ञानमेवस्थितेति चिन्तेन रामस्तत्त्वमापेति माहिः चतुर्थस्वरानुबन्धी धू अनसानुगमने सातत्यगमने सर्वदेशासंयोगित्वं अनतिलोकं हरिः अनतीत्यात्मा च्युतिरास्रवे चैव च्योतति वह्नौ हविः आसिञ्च
तीत्यर्थः अच्युतो हरिः चवर्गप्रथमादिः श्चुतिरित्तरणे तप्त गालने तालव्यशकारादि श्योततिजलं रश्चुबन्धावेतौ मंथ विलोडने विलोडनमाकुलीकरणम् दधिमंथयति मथमिति माहिः कुथि पुथि लुथि हिंसासंक्लेशनयोः तृतीयस्वरानुबन्धा एते हिंसायां
सकर्मकाः संक्लेशे कर्मकाः कुंथति रावणं रामः हिनस्तीत्यर्थः रावणापराणं रामो न कुंथति क्लेशं न प्राप्नोतीत्यर्थः पुंथति अंतः स्थाप्रथमादिः पवर्गप्रथमादि रिति केपदेशः लुंथति बिधुगत्यां शोषणेषुः पंचमस्वरानुबन्धः सेधति सिद्धो नास्ति याती त्यर्थः
षिधूशास्त्रे मांगल्ये च मांगल्यं कल्याणं सेधति शिष्यं गुरुः मांगल्ये कर्मकः सिद्ध्यमुनिः षष्ठस्वरानुबन्धः खादृ भक्षणे सप्तमस्वरानुबन्धः खादति वदस्थैर्ये स्थैर्ये निश्चलता वदति मेरुः स्थिरो भवतीत्यर्थः खद हिंसायां कवर्गद्वितीयादिः खदति रिपुं हिनस्तीत्यर्थः गदव्यक्तायां वाचि गदति वद
विलेखने लेखनं लवनं रेफादि रदति भुवं वराहः णद अव्यक्ते शब्दे नदति नदी अर्द गतौ याचने च अर्दनं नार्द इति यातकोऽपि तिरद्युः अर्दति नीर्दयति चकाराक्रीडायामपि रदः महत्वाच्चिच्च दर्शाशीहितिमाहिः नर्द गर्द शब्दे नर्दति गर्दति सोऽपि गर्दतीतीदृः नर्द हिंसायाम् नर्दति नर्दक
इकुसितेशब्दे कर्दति काकः खिर्दस्थाने दशनं दन्तकवलाकव्यापारः खर्दति मल्लके वालः अतिअदिबन्धने अंतति अंदति इदिपरमैश्वर्ये इन्दतीन्द्रः विदि अवयवे बिन्दति बिन्दुः णिदि कुत्सायाम् निन्दति इत्यादिसमुद्यो न नन्दयति समृद्धा वेन व्ययान्तरतिरद्युः नन्दने
कुन्नं प्रसादमिति गणारुनमीमांसमित्यात्मनेपदम् चदि आह्लादने दीप्तौ च आह्लादनं सुखं चन्दति चन्द्रः त्रदि चेष्टायाम् तुन्दति सुखाय तुन्दं जातिः कदि क्रदि क्लदि आह्वाने रोदने च क्रन्दति तनोक्रन्दी इत्यादीनि वदतीति माहिः क्लन्दति क्लिदि परिदेवने परिदेवनं रोदनं हतेमन्त्रिद्युः खात्रा
क्लिन्दति वदति सिद्धायशति हलायुधः अति मारम्य तृतीयस्वरानुबन्धाः शुन्ध शुद्धौ तालव्यादिः योगः शुन्धति सत्त्वे नेति हलायुधः फक्कनीचैर्गतौ नीचैर्गतिरसद्व्यवहारः पापेन गतिर्वा फक्कति बालः खलं जीवा फक्किका तवक हसने तकति कक्कति कवर्गप्रथमादिः ककोदेः त
कि एकजीवने तृतीयस्वरानुबन्धः तकति मित्रैः आतंकः शुक शोके शोकति शोकः शुकः पत्नी बुक्क भषणे भषणं कुक्कुरशब्दः बुक्कति श्वा बुक्कोदन्तः ... अलि नात्व ... श्लोकसापगाम अलमर्थो भूषणे सप्तमस्वरानुबन्धाः ओखति नावति
लाखति द्राखति ध्राखति हिमेन हन्त शाखश्लाखव्याप्तौ सप्तमस्वरानुबन्धः तालव्यादिः शाखति पाखामगमनम् शाखा पत्रान्तरे वा हो उखमाग कुंमाग यो ... कारः उख उखि नख नखि वख वखि रख रखि लख लखि इख इखि ईखि वल्ग रिगि लगि अगि वगि मगि श्वगि रगि रिगि लिगि गत्य
र्थाः आद्याः षट्‌ निरनुबन्धाः तत्र वादात्तृतीयस्वरानुबन्धा ततप कोनिरनुबन्धः ततः परेन वह तृतीय स्वरानुबन्धाः ओखति उ खोमर्जनस्थाली नावति नावः वावति मावति रवति लावति रवति रेफादिः लावति इखति ईखति दीर्घादिः वल्गति श्रीवृग्गतावितिकेचित्‌ रंगति
लंगति वंगति मंगति श्वंगति तालव्यादिरकालमप्याः अंगति रिंगति रिंगणम् लिंगति युगि जुगि बुगि वर्जने युंगति जुंगति जंगति बुंगतित्येतं साधुः युक्ति पवर्गा दिरित्येके दघि पालने दघति ... लघि शोषणे लघति लघनं गत्तापि ... लंघति पाकी ... कि
द्राले धिंखति कात्यमेलसाः तालव्यादिः ओण्णारिका ... धिंखानेका ... हनासिकापो ... भेदैः ... खुष्पाद्यः खट तृतीयस्वरानुबन्धाः शुच शोके शोचति औणादिककि प्रत्यये शुचि शिष्या निष्पन्नावेवित्त मेहिनि तालव्यादिरयम् कुच शब्दे तारे महान्तको
चति काकः महान्तं शब्दं करोतीत्यर्थः कुंच क्रुंच कौटिल्याल्पीभावयोः कुंचति क्रुंचति खलः कौटिल्यं करोतीत्यर्थः अल्पीभावे सकर्मको कुंचति क्रुंचति मनो योगी अल्पं करोतीत्यर्थः लुंच अपनयने लोकुंची केशान्नासिकापि जिमहिः निरनुबन्धः लुंचितं आलोचः अंचु गतिपूजनयोः पंचमस्वरा
नुबन्धः अंचति श्रीमान्‌ वंचु चंचु तंचु त्वंचु मंचु म्लुंचु मुचु ग्लुचु षस्ज गतौ नवपंचमस्वरानुबन्धाः षस्जो सत्पोपदेशाः वंचति वंचना चंचति तंचति त्वचति मंचति मंचः म्लोचति म्रुचति मोचति ग्लोचति सज्जति सज्जते आत्मनेपदम्‌ गणोक्तानि सवाव कुच लुच कुच स्तुच लुंच लेयकरणे
पंचमस्वरानुबन्धाः ग्रोचति ग्लोजति कोजति ग्लोजति नवनीतम्‌ अर्च पूजायाम्‌ अर्चति ... ब्राह्मणायोनादि ... विरुते वक्रो वदतीत्यर्थः लछ लक्षणे लछति लक्षणं ... ग्रहम्‌ ... तृतीयस्वरानुबन्धः वाछि इच्छायाम्‌ वांछति आछि आयामे आयामो दीर्घीक
रणम्‌ आंछति चरणं नामनः दीर्घयतीत्यर्थः तृतीयस्वरानुबन्धावेतौ ह्रीछ लज्जायाम्‌ ह्रीछति हुर्छा कौटिल्ये हूर्छ्मप्याः द्वितीयस्वरानुबन्धः हूर्छति खलः हूर्छिता ... कौरोहरः मुर्छा मोहसमुच्छ्राययोः समुच्छ्रायो हृदि आदन्तवृद्धोः ... मूर्छ संखेदयन
स्येति रद्युः मः मूर्छित मुरः स्फुर्छा विस्मृतौ आदन्तबन्धाः हूर्छमप्याः स्फुर्छति विस्मृतो ... पुच्छ प्रमादे पुच्छति ... प्रमाद्यतीत्यर्थः पवर्गादिः युच्छम्‌ ... उज्झ उत्सर्गे ... भर्जनं लेन पाने ... तृतीयस्वरानुबन्धः अज ध्रज ध्रजि ध्वज ध्वजि व्रज गतौ ।
अजति अजः ... पजति ध्वजति ध्वजः वजति व्रजति व्रजो गोष्ठम्‌ अर्ज षर्ज अर्जने अर्जति धनम्‌ उपार्जनं सर्जति सर्ज ... अोपदेशाः सर्जलाक्षावृक्षः कर्ज व्यथने कर्जति केचिन्‌ ... व्यथयतीत्यर्थः खर्ज मार्जने खर्जति गात्रम्‌ खर्जुः खज मंथे मंथो विलोडनम्‌
खजति जलं वराहः खजि गतिवैकल्ये गतिवैकल्यं खंजगमनं तृतीयस्वरानुबन्धः खंजति खंजः खेजनः मल्ली एजृ कंपने सप्तमस्वरानुबन्धः एजति ... सः ... ति निर्गोवे ... स्फूर्जति वज्रम्‌ स्फूर्ज शुरिति वादीर्यः क्षि क्षये क्षयति वयो हानिः
ही जकुजगुजि अव्यक्ते शब्दे हीजति कूजति गुंजति पक्षी गुंजा तृतीयस्वरानुबन्धः कुजिरति केचित्‌ कूजति पिकः ... लजि ... तर्जने ... लजति लाजति लांजति तृतीयस्वरानुबन्धः तर्जति नृत तर्जनीति ... जजजि युद्धे च
युद्धे ... जजति जंजति तजगानो ... तवर्गप्रथमादिः तुज तुजि बलने बलनं ... हिंसनमित्यितरे तवर्गप्रथमतृतीयस्वरानुबन्धः तुजति तुंजी तुंगः गज गजि गर्जशब्दे गजति गजः गृजति तृतीयस्वरानुबन्धः जरी ... गृजने मजति मरी ... गुंजति गुंज
राण विशेषः गर्जति योऽहं गर्वे सप्तमस्वरानुबन्धः तालव्यादिः गर्वो हकारः शौटृ ति सूत्र्वैः योहू संबन्धे अत्यस्यादिः सप्तमस्वरानुबन्धः योहति ... एधोऽस्यादि ... हकारस्यनकारे ... नेहमेहम्लेहृ उन्मादे सप्तमस्वरानुबन्धः मेहति मेहति म्लेहति पनेननीयः । प्रमादोन्मादः
अत्यात्तीत्यर्थः आम्रेडित मेढः कटे वर्षावरणयोः एकादशस्वरानुबन्धः कटति केनगात्रं गोरत्नकः वर्षावरणं करोतीत्यर्थः हटपरि आपूणे हटति ... लटबाल्ये ... अत्यात्तीयादिः वाल्यमहना लटति ... लोकः ... शटरुजाविशरणगत्यवसादनेषु तालव्
यादिः विशरणं भेदः विकारो वा शाटति ... शाटः शाटी वटवेष्टने अंतःस्थादिनीयादिः वटति ... केनवासी वेष्टयतीत्यर्थः खिटत्रासने कवर्गद्वितीयादिः खेटति के शीघोषे आखेटकः खेटः ... शिटृ षिटृ अनादरे शेटति सेटति साधुः मंटः सप्तमस्वरानुबन्धौ
जट झट संघाते संघातो मिलनम्‌ जटति झटति केशाः मिलन्तीत्यर्थः जटा झटा माला झटानामानीत्यमरः भटभृतौ भृतिः पोषणं कर्मभृत्यं वा भटति ... भटो योधः तट उच्छ्राये तटति तटम्‌ खट कांक्षे कांक्षमिच्छा ... खटति ... आकांक्षतीत्यर्थः खट्वा नट नृत्ये
नटति नटः पिट शब्दसंघातयोः पेटपिपात्य पेटकः हटदीप्तौ हटति ... हाटकं सुवर्णम्‌ षट अवयवे सत्पोपदेशः सटति सिंहः सटा ... लट विलोडने लोटति ... चिट प्रेष्ये चवर्गप्रथमादिः चेटति प्रेष्यं प्रेषतीत्यर्थः चेटी विट शब्दे पवर्गतृतीयादिः बे
टति वेरी विट आक्रोशे बेटति विडालः अटपट ... पटगतौ अटति पटति कटति तृतीयस्वरानुबन्धः ... लम एट ति हेठ विबाधायाम्‌ हेठति हेठः मडि भूषायाम्‌ तृतीयस्वरानुबन्धः मंडति मंडनम्‌ कुडि वैकल्ये ॥ १८ ॥

धा॰ सं॰

तीयस्वरानुबन्धः क्रोडति क्रोडं क्रोडी दवर्गप्रथमान्तोऽयमितिकेचित् क्रुडति मुट मर्दने मोटति त्वरंगजः मोटः चुट अल्पीभावे चोटति चेटः कुटति कटः चुडि मितिकेचित् चुंडति मुडि खंडने मुंडति मुंडं मुंडी लोमं करोतीत्यर्थः वटि विभजने तृतीयस्वरानुबन्धः वटति घनं स्फुटि
स्फुटि विशरणे ह्रस्वानुबन्धः विशरणं विदारणं स्फोटति पुष्पं स्फोटः उकारमन्त्यमितिकेचित् स्फुटति स्फटापाणौ निरूपम् पठ व्यक्तायां वाचि पठति पाठः पाठकः वठ स्थौल्ये वठति वठा स्थौल्यं पुष्टता मठ निवासे मठति मठः कठ कृच्छ्रजीवने कठति कठः हठ बलात्कारे हठति हठः
जो रुठ लुठ उपघाते रोठति लोठति कलिर्यमें पिठ हिंसायां पेठति पिठरः शठ कैतवे कैतवं कपटः तालव्यादि शुठ गतिप्रतीघाते तालव्यादिः शोठति शोठति कुठि वैकल्ये तृतीयस्वरानुबन्धौ कुंठति कुंठः लुठि मुठि शोधणे मुंठति मुंठी चुडु हावकरणे हावोभाव
विशेषः चुडति नरी अडु अभियोगे अभिसर्वलोमादेनयोगः अडति तालनमुनिः अडतिताननमुनिः अत्याग्रहं करोतीत्यर्थः क्रीडा विहारे सप्तमस्वरानुबन्धः क्रीडति क्रीडा अडड उद्यमे अड्डति धनाय लड विलासायाम् लडति लाडः कडमदे कडति धनेन कडुकार्कश्ये कडति कपटः
तवर्गतृतीयोपधोऽयम् तेनक्रिपि कत् तेन कर्कशा जल्लमितिकजलमज्जनम् गडि वदनैकदेशे गंडति गंडः अप रक्षणे षष्ठस्वरानुबन्धः गोपायति पृथ्वीराजा तप धूप संतापे सूर्यः सप्तपत्रा वरुणायइ सेति निरुक्तः लापः सूपाध्याति रप लप जल्प व्यक्तायां वाचि रपति रेफादिः लप
ति विलापः जल्पति जपमानसे जपति जापः चप सान्त्वने सान्त्वनं प्रीतिवाक्यं चपति शिष्यं चापः षप समवाये सूर्यप्वादिः सपति साधुः समवेतो भवतीत्यर्थः रोषाादिकरतिः सप्तः चुप मंदायां गतौ चोपति विलंबाया अभ अभ्रभाषणे शोभति अभः तिम्बुकः तालव्यादि रफारफि
रवि वर्व मर्व कर्व खर्व गर्व चर्व वर्व गतौ दशैते धातवः रफति रंफति रवति वर्वति मर्वति कर्वति खर्वति खर्वः गर्वति गर्वः सर्वति सर्वः सूपंबोपदेशोऽयम् चर्वति चर्वः अर्व शर्व हिंसायाम् अर्वति शार्वति शार्वः रुद्रः तालव्यादिः कवि वाध्यने कंवति लोपनश्च हं कंवा स्कुवित विग्रहे नै
तृतीयस्वरानुबन्धौ लुवति तुंवति तुंवी तुवि वक्रसंयोगे तुंवति अण रण वण भण मण कण क्वण व्रण भ्रण ध्वण शब्दार्था दशैते अणति रणति वणति भणति मणति कणति क्वणति भ्रणति ध्वनति वनति शोण वर्णगत्योः पतत्यादि लोकपर्यन्ताः सप्तमस्वरानुबन्धाः मूर्धन्यान्तः शोणति
धमंचौरः शोणरवर्णगत्योः शोणति पद्मं शोणः तालव्यादिः मूर्धन्यान्तः श्रोण संघाते तालव्यादि श्रोणति श्रोणिः श्लोणति लडू लोडन लोडन हिधीकरणं लोडति गुरा संघभीमः कूड गतौ होडति होडः रोडू अनादरे रोडति खलः साधुं रेफादिः लोडू उन्मादने लोडति कनीसी क्रो।
चतुर्थस्वरानुबन्धः तवर्गपंचमो नः कनति दीपः वन षण संभक्तौ वनति सनति भत्स्यसर्वेभ्यः विभजतीत्यर्थः चमु छमु जमु झमु जिमु अदने आचामति चमति जमति झमति जेमति जेमनं पंचैते पंचमस्वरानुबन्धाः कमु पादविक्षेपे पंचमस्वरानुबन्धः क्रमति क्रामति क्राम्यति वाम
नो महीम् यमु उपरमे उपरमो निवृत्तिः पंचमस्वरानुबंधः यच्छति पापात् साधुः निवृत्तो भवतीत्यर्थः णम प्रह्वत्वे शब्दे च प्रह्वत्वं नमस्कारवाचकः प्रह्वः प्रणमति गुरुं शिष्यः प्रणामः हय गतौ हयति हयः मव्य बंधने मव्यति चौरं राजा सूर्क्ष्य ईर्क्ष्य ईर्ष्य ईर्ष्यार्थाः परगुणासहनमीर्ष्या सूर्क्ष्यति
मूर्धन्योपदेशाः ईर्क्षति ईर्ष्यति साधुं पापी दल जिफला विशरणे विशरणं भेदः दलति दलः फलति फलं मील श्मील स्मील क्ष्मील निमेषणे निमेषणं चक्षुषः पक्ष्मावरणम् निमीलति पिशुनेत्रे श्मीलति दंत्यादिः स्मीलति पील प्रतिष्टंभे प्रतिष्टंभो जडता पीलति वालः पीलुः पीलुर्दंतः नी
लवर्णे वर्णः वर्णविशेषस्योत्पादनम् नीलति पटं नीलः नीली शील समाधौ तालव्यादिः समाधिः सेवाशीलत्व स्वाध्या शीलति धर्मं सुशीलः शीलेश्वरा शैली कील बंधने कीलति कीलः स्तंभमाला कीला कूल आवरणे कूलति धर्मं साधुः कूलं शील समाधौ शूल ति चौरं शूलं तूल निष्कर्षे निष्कर्षः परिच्छेदः
तूलति कनकं तूलिः पल संघाते पलति तृणानि पलः पंचमूली मूल प्रतिष्ठायां मूलति यशः कल्मषम् प्रति छिन्नमस्तीत्यर्थः मूलम् फल शीलमाये विपाकनाद्योरित्यमरः फल निष्पत्तौ फलति धर्मः सर्वं चुल्ल हावकरणे चुल्लति — आती लकारद्वयं फुल्ल विकसने फुल्लति कलिका फु
ल्लं चिल्ल शैथिल्ये चिल्लति साधुई यथा लकारद्वयं चिल्लः पती वेल्ल चेल्ल खेल्ल केल पेल फेल शेल्ल वेल्ल चलने तिलगतौ आदौ सप्तमस्वरानुबंधाः ततस्त्रयो निरनुबन्धाः वेल्लति वेल्ला चेल्लति चेल्ला खेलति खेला केलति कवर्गादिः पेलति पेला फेलति फेला शेलति तालव्यादिः शेलु
र्दंतः वेल्लति लकारद्वयं सलति मूर्धन्योपदेशाः सलिलं तेलति तिलः खेल चलने खेलति खेलः स्थल संचये स्थलति धर्मं मुनिः संचिनोतीत्यर्थः स्थलं स्थली गल अदने गलति मूलकम् पाल नामनेकार्थत्वात् पतनेऽपि गलति जलं गालः खोड गतिप्रतिघाते खोडति खोडः
दल योरैकत्वे खोलः योरगेतिवादुर्थे पोरयत्यस्यः गतिविशेषं करोतीत्यर्थः आपोरणः त्सर छद्मगतौ तकारादिर्दत्यमान्तः त्सरति खलः कपटेन याति त्सरुः खड्गमुष्टिः क्मर हूर्छने क्मरति कौटिल्यम् क्मरति बालः अभ्र मभ्र चभ्र चर गत्यर्थाः अभ्रति मभ्रति चभ्रति अभ्रं चरति चा
रः ष्ठिवु क्षिवु निरसने पंचमस्वरानुबंधौ ष्ठेवति क्षेवति दीर्घोपधो यमितिकश्चिन् ष्ठीवति क्षीवाम्बु जि जये जयत्यर्थः जयति हरिः जयः जीव प्राणधारणे जीवति हरिकथया साधुः जीवः पीव मीव तीव नीव स्थौल्ये पीवति मीवति तीवति नीवति नीवी वस्त्रग्रंथिः उर्वी तुर्वी
थुर्वी दुर्वी धुर्वी हिंसार्थाः चतुर्थस्वरानुबंधाः कृत्वा धाः सर्वे तूर्वति तूः तुरो तुरः थूर्वति थूः थुरो थुरः दूर्वति दूः दुरो दुरः धूर्वति धूः धुरो धुरः मुर्वी बंधने चतुर्थस्वरानुबंधौ पोषकस्यादिः मूर्वति मूः मुरो मुरः गुरी उद्यमे चतुर्थस्वरानुबंधः कृत्स्नमध्यास्य गोरनिमानात् गुरी
मूः मुरो मुरः पुर्व पर्व मर्व पूरणे पूर्वति जलेन कलशं कृत्स्नमध्यः पवर्गाद्यध्यमादिः पूर्वति पर्वति मर्वति चर्व अदने चर्वति चर्वत्ते कर्व खर्व गर्व दर्पे कर्वति खर्वति गर्वति मर्व रवः भव कर्षपालने भवति रक्षति रक्षा अव प्रीणने च गमामवति सहीपालः तत्त्वरूपि मेदिनी तिरश्चः
त्रिविधाः रवति विश्वं विश्वः तृतीयस्वरानुबन्धः श्रु संघाते षष्ठस्वरानुबंधः श्रुतति धनं वैश्यः राशीकरोतीत्यर्थः स्रु श्रिदु शब्दे हरनुबंधः मूर्धन्यान्तः माधुर्ते षति गौविंदे घोषणा घोषः कुश तत् तनलकरणे षष्ठस्वरानुबंधौ तस्नाति तथा निषेत्स्नाति तत्ना लाति मुक्ते निल
निमुखं स्तस्वृहदन्तादिगतौ स्तलति सुधिः स्तलः स्तस्यापत्यनात्यः स्तन्ति नतलि मृतोऽषे तलति पिपसुः जडो भवतीत्यर्थः मस व्रतः उरस्थलं मृत संघाते मृतति जलेनान्नं मतरति केचित् मतिशो कालि कालिमाले कोलाक्षाम् फा तालाउ तृतीयस्वरानुबंधाः मधुराः कोलति
मध्या आकांक्षा वातलति धुरोदरादिः स्वतले तत्संधिः पुं सिंवलाणतित्यमरः मोतति ध्राति ध्राक्षि ध्राक्षि वाङ्क्षि काङ्क्षि कांक्षायाम् तृतीयस्वरानुबंधाः ध्रातति ध्राता ओ वृति घ्रातति घ्राता काकः पवर्गपंचमादि चूष पाने चूषति स्तनं शिशुः लूष तुष लषति विलिः षष्ठस्वरे
हलंत भषति परस्परविक्रमः हति तिहलायुधः पूष वृद्धौ पोषति पदवी दीप्तिनि हलायुधः पुष तितिकेचित् मोषति प्रमोषः पूषप्रत्ने स्तृ स्तर्यनोपदेशः मषति पुषेः साधी पूषायः पंचदीर्वो वधाः नमस्य अलंकारे नसति तृतीयस्वरानुबंधो दंष्ट्र तः दुस्संज्ञा सावनसो दोकारोऽपि स्वरदेशः मूषति
मूषति मोषः मायाः ऋषि हिंसार्थे ऋषति रोगोटे हर्षिः ईर्ष्यातीत्यर्थः ऊषा ऊषरः कष खिष शिष जष झष वष मष रुष रिष रुष हिंसार्थाः दशैते कषति तत्स्तम्भकः सुतिर्डरीसा रूल कशामविल शोषति शोषः तालव्यादिः जषति झषति झषो मत्स्यः चवर्गतृतीयचतुर्थौ वषति मषति पवर्गा
तृतीयपंचमादिः रोषति रोषः रेषति रेफः रेफादी मषति रूषति षष्ठस्वरमयौ पवर्गादी केचित् ततः स्यादिः मषपवर्गेति मुषम्तने मषति चौरं राजा मषकः श्वा जिषु विषु विषु मिषु पुषु पृषु वृषु उक्ष सेचने जेषति पवर्गतृतीयादिः नेषति तवर्गपंचमादिः वेषति वेषः पवर्गतृतीयादिः मेषति मेषः पृ
षति वृषति वर्षा उक्षति उक्षा वृषः आहोप्रहु पंचमस्वरानुबंधाः सममोनिरनुबंधः मृषु सहने पंचमस्वरानुबंधः मर्षति हो मेहदिः घृषु घोषति देह मुषस्नुष उपराहे घोषति श्रोषति जोषति हृषु संघर्षे हर्षति कामं मरर्दः हृष उत्लीके अलीकं मिथ्या पंचमस्वरानुबंधः हर्षति खलः साधुं
मिथ्याकरोतीत्यर्थः तसु उत्सकसतसरसपाहे दंत्यान्ताः सर्वे नोषति तसु ततौसतीसिन्नूतः कृसति कृसः कृसनं कर्षति रसति रसना रसमानः लस श्लेषणविलासयोः विलसति विलासी विलासः दंत्यान्ताः जर्स चर्च कर्ज परिभाषणतर्जनयोः जर्सति रेफतकारवंहस्त्यसकालांतः चर्चति कर्जति कर्जरः ह
से हसने पकारदशमस्वरानुबंधः हसति हासः दंत्यान्ताः शिषु समयौ तालव्यान्तः नेशाति मुनिः निशा मिशु मश शब्दे मेशाति मशाति मशकः तालव्यान्तो शव विषगतौ शावति शवः शावः तालव्यादिः पेषति मुमुपेशतीतिसूपोः शशप्लुतगतौ तालव्यद्वयम् शशति शशः शस्तु हिंसायां तालव्यादिर्दंत्यान्तः।
पंचमस्वरानुबंधः शासति कमहति कस कृपनेत्सुत्तोष पंचमस्वरानुबंधः तालव्यादिर्दंत्योनोनकारोपधः शंसति तत्रालं साधुः मिह सेचने मेहति मेहः दह भस्मीकरणे दहति वनं वह्निः दाहः चह परिकल्पने परिकल्पनं दंभनं चहति नीचो लोकः दम्भनं करोतीत्यर्थः चाहः चवर्गप्रथमादिः रहत्यागे
रेफादिः रहति दहति विरकः विरहः रहो विजनः रहि गतौ तृतीयस्वरानुबंधौ रेफादिः रंहति वायुः रंहो वेगः दृहि दृंह वृहि बृंहि वृद्धौ तृतीयस्वरानुबंधौ दंहति दृंहति बृंहति करिपर्जितं वृहि उदि उहिर् अर्दने अर्दनं पीडनं हरनुबंधो ओहति उहति अर्ह मह पूजायां अर्हति महति तो रसर्ज्ञ्यते स्मायते स्मा तिः स्नेहो

धा॰ सं॰

त्रविमाने विमानोंगकांतिविनाशः स्नायतिपुष्पंवानेन म्लानिः दैन्यकारणे तवर्गतृतीयादिः नाकारणंतिरस्कारः धायतिखलंसाधुः अवद्यं निंद्यं द्रैस्वप्ने द्रायतिरात्रौलोकः निद्रानिद्रालुः कैगैरैशब्दे कायति गायति रायति स्तैस्त्यैष्ट्यैशब्दसंघातयोः स्त्यायतिलोकः शब्दसमूहंकरोतीत्यर्थः खैखे
दने खेदनंसंतापः खायतियन्नाशेनलोकः खेनमः खानिः क्षैस्रैपाके श्रायति स्त्यायतिदुग्धं पैओवैशोषणे पायतिहिमेनहृदः वायतिवायुः वयोदयास्त्यानवर्गप्रथमः पवर्गतृतीयादिः ष्ठैवेष्टने षोपदेशः स्त्यायति दैपृशोधने पकारानुबन्धः दापयतिजलेनदेहं शोधयतीत्यर्थः दायः
धेट्पाने धयतिवत्सोधेनुम् पापाने पिबति पानं घ्राणंधोपादाने उपादानंग्रहणम् जिघ्रतेपुष्पंभ्रमरः घ्राणा ध्माशब्दाग्निसंयोगयोः धमतिशंखं कुशलः वादयतीत्यर्थः धमतिलोहं लोहकारः अग्निसंयोगंकारयतीत्यर्थः ध्मानं ष्ठागतिनिवृत्तौ गतेर्निवृत्तिरभावः तिष्ठतिवि
हल्लेम्लुनिः स्थानं म्नाभ्यासे मनतिवेदंशिष्यः अभ्यस्यतीत्यर्थः आम्नातः दाण्दाने यच्छतिधनंविप्राय ह्वृकौटिल्ये ह्वरतिखलः कौटिल्यंकरोतीत्यर्थः स्वृशब्दोपतापयोः उपतापोदुःखं सरति स्मृआध्याने चिंतायां स्मरति ध्यायतीत्यर्थः अपस्मारोरोगः ध्वृवर्णने ध्वरतिवर्णंव
र्णयतीत्यर्थः अध्वरोयज्ञः सृगतौ सरतितीर्थंमुनिः ऋप्रापणे अरतिपतिर्विद्वेष्टि आरः पित्तलं घृसेचने गरति घृतमेघोवृष्टिं आगारोगृहं आगारोघृतधारा ह्वृकौटिल्ये ह्वरंकौटिल्ये धरति आधारः अध्वलो ध्वरणोति अध्वणां स्रुस्रवणे स्रवत्यामघटाज्जलं संस्रवः
स्रावः द्रुद्रुगतौ गच्छगन्तुंगतौ द्रवति द्रावः द्रवतिलोहं द्रावः स्रुगतौ गच्छति सर्पति जिह्विरासुः क्रोशने स्वेदति स्वेदः स्कंदिर्गतिशोषणयोः इरनुबन्धः स्कन्दतिहिमेनतरुः स्कन्दः शिवपुत्रः यभमैथुने अंतःस्थादिः यभतिस्त्री जभिरवर्गतृतीयादिरितिके
स.ला. चित् जंभतिजंभादैत्यः तृप्लवनसंतरणयोः प्लवनंजलेवहनं तरणंनद्यादेःपारगमनं तरतिगंगांधीवरः तीर्णः तीर्णवान् षूप्रसवे षूर्वोपदेशः प्रसवतिपुत्रंमाता सावः ध्रुवस्थैर्ये पंचमस्वरादिः ध्रुवति ध्रुवः निश्चलोभवतीत्यर्थः श्रिञ्सेवने रेफमध्यः जयतिधर्मकल
तिः अजहानो त्यजतिगृहं यतिः त्यागः षञ्जसंगे षूर्वोपदेशः सञ्जतिनरुण्यांतरुणः दशिदंशने दशतिदृष्टिर्नृपःसुन्दरनाजाजननीमिवस्वां देशदंशाने तालव्यान्तत्तवर्गपंचममध्यः दशानमसणां दंशातिमल्लकदंशः कितरोगापनयने चिकित्सतेरोगिणंवैद्यः चि
कित्सा इतिपरस्मैभाषा एधवृद्धौ एधतेधर्मेतासाधुः स्पर्धसंघर्षे मध्यमः परपराभिभवेच्छा स्पर्धतेकर्णोर्जुनम् स्पर्धा गाधृप्रतिष्ठालिप्सयोः गाधतेधनं गाधितिविश्वामित्रपिता अगाधं बाधृलोडने विलोडनंपीडा सप्तमस्वरानुबंधावेतौ बाधतेसाधुंखलः।
बाधा दधधारणे दधते अदधत स्कंदिआस्रवणे आङ्पूर्वः स्कुंद्गताविपस्यक्षुदिआस्रवणं उत्प्लुत्यागमनं अभुमारण्यमुत्प्लुत्यप्रतीत्यर्थः स्कंदतेवानरः शाखां श्विदिश्वैत्ये तालव्यादिः श्विन्दतेश्वानेनजनः श्वीतलोभवतीत्यर्थः श्वेदः वदि अभिवादनस्तुत्योः
वन्दतेहरिंसाधुः वंदना भदिकल्याणे भंदतेगृहेनरः सुखीभवतीत्यर्थः मदिस्तुतिमोदमदस्वप्नकांतिगतिषु मंदतेमुनिर्मार्गंयतोनीत्यर्थः जाड्यविमर्दः स्पदिकिंचिच्चलने स्पंदतेलोचनं निःस्पंदः क्लिदिपरिदेवने क्लिंदतेकामपोकेनरतिः क्लेदः मुदहर्षे परस्मैपदेपिकवात्
क्लिद्यति मुदहर्षे मोदतेयशसाकविः प्रमोदः दद दाने ददते हदपुरीषोत्सर्गे हदतेरोगी मलोत्सर्गंकरोतीत्यर्थः ष्वद स्वाद आस्वादने ष्वदतेमूर्धन्योपदेशः स्वदतेस्वादुः स्वर्दतेगुडेनबालः दंत्याद्यौ वकारमध्यो उर्दमाने उर्दतेस्वर्णंस्वर्णकारः कुर्दखुर्दगुर्दक्रीडायां कू
र्दते खुर्दते गोर्दते शिशुः गोदः सूददाने ताडनेमारणे मूर्धन्योपदेशः वधूसरमध्यः सूदतेचौरंराजा सूदः पाचकः ह्रादअव्यक्तेशब्दे ह्रादतिमेघः प्रह्लादः ह्लादीसुखे चतुर्थस्वरानुबन्धः ह्लादतेपितापुत्रेण आह्लादः पर्दकुत्सितेशब्दे पर्दते गर्दभः पतीप्रयत्ने चतुर्थस्वरा
नुबंधः अंतःस्थादिः यततेसुखायनरः प्रयत्नः युतजुतभासने भासनंदीप्तिः सप्तमस्वरानुबंधौ योततेजोततेविद्युदाभानः विथृवेथृयाचने सप्तमस्वरानुबन्धौ वेथतेधनिनंभिक्षुः श्रथृशैथिल्ये श्लथतेधातुः ग्रथिः वेथिनंबेघाहाया नाथृनाधृयाञ्चोपतापैश्वर्याशीःषु।
सप्तमस्वरानुबंधौ धनंनाथतेनाधतेलोकः आशास्तेइत्यर्थः अन्यत्रापिविनाथर्तितियमात्परस्मैपदे नाथतिखलःसाधुं उपतापयतीत्यर्थः नाधतियावकोवदान्यंयाचतेइत्यर्थः श्रथिशैथिल्ये तालव्यादिः तृतीयस्वरानुबंधः शिथिलस्वभावःशैथिल्यं श्रंथतेनीवी ग्रंथि
लीभवतीत्यर्थः ग्रथिवक्रिकौटिल्ये तृतीयस्वरानुबंधौ ग्रंथते वंकतेचित्रंखलः कुटिलंकरोतीत्यर्थः ग्रंथः वंकः गुधप्रभृतिकोपितेशब्दे नेवनंथतेग्रथितंवचनमिलितासिर्दं कथयत्प्रश्नापायां कत्थतेकथां कविः श्रीकुष्वेपुनेतालव्यादिर्दीर्घमध्यः सप्तमस्वरानुबन्धः संहाटतःप
दुसमहाना शीकतेमेघोभूमिं शीकरः लोकृलोकृदर्शने सप्तमस्वरानुबंधौ लोकते लोचते आलोकः आलोचः श्लोकसंघाते सप्तमस्वरानुबंधः संघातःपरस्परसहानामेकत्रीकरणम् श्लोकतेकविः पदानिग्रथ्नातीत्यर्थः श्लोकः द्रेकृध्रेकृशब्दोत्साहयोः सप्तमस्वरानुबंधौ ३
त्साहोहर्षः द्रेकते ध्रेकते धृदेवीरः द्रेकोध्रेकृतिः रेकृशंकिशंकायां रेकते विरेकः रेफादिः सप्तमस्वरानुबंधः शंकते शंका शंकुः तालव्यादिः तृतीयस्वरानुबंधः श्रकिलक्षणे लक्षणं चिह्नं अंकते हर्षं चिह्नीकरोतीत्यर्थः अंकः कलंकः मकिमंडने मंकते लंकुम्भे
न कम्पनोमुनि तृतीयस्वरानुबंधावेतौ ककलौल्ये लौल्यंचलनम् ककते काकः कुककवृकआदाने आदानंग्रहणं कोकते कोकः पक्षी वर्कते चकतृप्तौ चकते विद्ययाविप्रः दीप्यतीत्यर्थः चाकोघेत्रभेदः ककिवकिश्वकितकि टौकृतौकृटीकृसेकृरघिलघिगत्यर्थाः
कंकते कंकः वंकते वंकः पवर्गतृतीयादिः मंकते अंकते एतत्तृतीयस्वरानुबंधाः टौकते टौकनं तौकते रीकते सेकते सप्तमस्वरानुबंधाः श्वरीतः रंघते रघुः लंघते लंघनं तृतीयस्वरानुबंधौ अघिरघिगत्याक्षेपे गत्याक्षेपोगमनक्षेपः कमास्फालनं अंघतेमृगः वे
गेनयातीत्यर्थः रंघते रेफादिः मघिकैतवे मंघतेकितवोद्यूते तृतीयस्वरानुबन्धौस्त्रयः राघृलाघृसामर्थ्ये राघतेधुर्धायवीरः रेफादिः लाघते द्राघृआयासे द्राघतेमोदायमुनिः आयासंकरोतीत्यर्थः श्लाघृकत्थने तालव्यादिः श्लाघतेपाणिनग्राणी श्लाघा सप्तमस्वरानुबं
धावुभयेतौ वचसेचने मूर्धन्योपदेशः सचतेजलेनभूमिंसक्तवः शचव्यक्तायांवाचि तालव्यादिः शचतेकविः वाचंवक्ति कचतेकेशिनारी कचः विकचः मचमुचिकल्कने कल्कनंदंभः मचतेमूर्खः दंभंकरोतीत्यर्थः मुंचते तृतीयस्वरानुबन्धः मचिधारणे तृतीयस्वरानु
बन्धः मंचतेगात्रंकेवे धारयतीत्यर्थः मंचक पचव्यक्तीकरणे चवर्गप्रथमान्तः पचतेगुणांकविः व्यक्तीकरोतीत्यर्थः स्तुचप्रसादे स्तोचतेमानेनमनःप्रसन्नंभवतीत्यर्थः ऋजगत्यादिषु वर्गप्रथमांतः ऋजऋजिईजईजिवीतृतेजगातौ पवेते ऋजते ऋंजते तालव्यादी ईजते ईंजते ईजं।
चक्रं रीहीदीदी वीजते पवर्गतृतीयादिः वीजं भृजीभर्जने भृजते अर्जते घृजिघृतमः जीभर्जने भर्जनपचनंभेदः भृजतेधान्यं तृतीयस्वरानुबंधः भर्जतेवस्त्रेणानुबंधः भर्गः वर्चदीप्तौ प्रस्त्रेजन्दीप्तावमहीधो वर्चते पवर्गतृतीयः वर्चस्तेजः कृपते तृतीयस्वरानुबंधः पजते प्रेजते सप्त
मस्वरानुबंधौ भ्राजते नायमनुबन्धयुक्तः तिजनिशाने तनमायांच तितिक्षते खलंसाधुः ष्वजपरिष्वंगे परिष्वंगआलिंगनं मूर्धन्योपदेशः स्वजते पुत्रंपिता परिष्वजतिपांचालीमप्पमंपांडुनंदनभितिगणानुकृतानित्यत्वं पवर्गतृतीयतवर्गपंचमयुक्तो घं अटहद्रअतिक्रमे हठा
रहदयद्धि अटहतेविप्रंयवनः अतिक्रमतीत्यर्थः मुठिहिंसने वठिपचलने वहते वृनः परस्परं वृटः स्फुटविकसने स्फोटतेकुसुमं स्फोटः स्फोटतीतिपरस्मैपदेपाठात् चेष्टचेष्टायाम् चेष्टतेपतितपतत इत्यर्थः चेष्टा गोष्टलोष्टसंघाते गोष्टतेलोष्टतेमेघः
पकत्रीकरोतीत्यर्थः मूर्धन्यमध्यौ टवर्गप्रथमांतौच कुंडते कुंडः पिंडते पिंडः अभिगतौ अंठते टवर्गद्वितीयांतः हिडिअनादरे हिंडते वघिपकच्चर्यायां पकच्चर्यारूपेणावस्थानं वंघते पकत्रं वकारादिः मठिकविशोके मंठते कुंठते कुडिमारम्भसमतृतीयस्वरानुबं
धाः हेवत्पाप्तायां हेडते रिपुं बलीवाधते इत्यर्थः हेडो हृत्तस्याप्रपरत्यर्थः क्रिडिदाहे कुंडते कुंडं कोमकारः वडिविभाजनेष्वेधने वंडते कंटकं चौडी मडते वयसतृतीयस्वरानुबंधाः वेष्टते वेष्टनं भडिपरिहासे भंडोलोकः मुडिमंडने मुंडतेमुंडेमलेननापितः तडितो ड लेतुंड
नेत्तृणंतुंडं तोडनंविदारणं शुडिभरणे भरणंधारणं शुंडतेकापटं शुंडः चडिकोपे चंडते चंडः चंडी शाडिरुजायां तालव्यादिः शांडते शांडोनपुंसकः तडिताडने तंडतेरिपुम ताडयतीत्यर्थः पडिगतौ पंडते पंडा बुद्धिः कडिमदे कंडते धनेनमूर्खः मत्तःस्यादित्यर्थः।
न्वाधपंकंरोपिकंडते तंडुलस्त्री खरिमंथे खंडरते डरेंडते खंडरुः पकाद्यातृतीयस्वरानुबंधाः हेडृहोडृअनादरे हेडते हेडः होडते होडः होडायते वाडृआप्लाव्ये आप्लावःस्नानं वाडते गंगायांमुनिः चक्रवालंमंडलं द्राडृध्राडृविशरणे विशरणंभेदः द्राडते ध्राडते

धातु.प्र.
२

नेपुण्यं शाट्यस्त्वावायां तालव्यादिः शाठते शाठिनंजनः शाठीवस्त्रं विरहो इत्यत्र लेपते लोपते जलोत्पदात् लेपदेनो लेपते भित्तः कृविष्टकपिचुलने वेपते वातेन वृत्तः वेपथुः दशमस्वरानुबंधः कंपते तृतीयस्वरानुबंधः प्रकंपः त्रसहमनज्ञायां षष्ठस्वरस्यार्थमानुबं
धः त्रपते त्रपा अविशाले श्रंबते शिस्तुः श्रंबामाता लविअवस्रंसने अवस्रंसनं पतनावलंबनं लंबते धानवायां तृतीयस्वरानुबंधो कएवर्णो वर्णाः स्तव निकषणं प्रकाशादिः लाघवते कविः काव्येन हरिं कवते चित्रकारः क्लीबं अपाष्टे अपार्श्वमालिंगं धोकेन क्लीब
ते मर्तिनोमवतीत्यर्थः तीहमटे मर्कटनमयतां ही वते धनेन लीता धीमद्वीमकथने कथनं श्लाघा धीमेति तालव्यादिः धीमृते चवर्गप्रथमादिरिति केचित् रेम्बदनि अलिपाहे रेमति रेफादिः सप्तमस्वरानुबंधः षट् रंमते रंभा हे रंभो गणेशः अंमते अंभोजल
तृतीयस्वरानुबंधो धमिस्कमि प्रातिलेपे तृतीयस्वरानुबंधो स्तंभते पापास्तु निरोधयतीत्यर्थः स्तंभो स्कंभते विष्कंभो योगः जभिजृंभि गात्रविनामे विनामः जेभिल्पं जंभते जंभः जृंभते जृंभा जृंभतीति गणे कतानित्यत्वे चवर्गतृतीयादी शल्भकथने तालव्या
दिः शल्भते वल्भभोजने वल्भते गल्भधृष्टा धार्ष्ट्यं प्रसभभावः धार्ष्ट्यं गल्भते प्रगल्भः त्रयः पवर्गचतुर्थान्ताः श्रंभप्रमादे तीयमध्याः स्तुभुस्तो भे पंचमस्वरानुबंधः स्तोभते नीचो विद्यया गर्वं करोतीत्यर्थः निस्तुभो भावः त्रैस्तुभं स्तोभो गानभेदः क्वि यथाविरोधस्तुतिक
स्थित स्तोभते हर्षं प्रीतं जडीकरोतीत्यर्थः त्रिस्तुभो भावः त्रैस्तुभं धिणि घृणि घुणि ग्रहणे तृतीयस्वरानुबंधाः घिणते घुणते घूर्णते जरीघृणाय ने घृणा घूर्णिभ्रमणे घोणते घूर्णतीति नीर्थश्रुतिः घोणा नासिका घूर्णत्यां तो तदादावपि पाठात् सिद्धाघृणितिः।
तीवति घृणाः कीटः स्तनिभ्रमाले दंत्यदयोपदेशः पंचमस्वरानुबंधो नकारोपधो व स्तनते स्तर्थेनी कः जल्पाक्षन पतन्यपन व्यवहारे स्तुतोच पणते पनते विनियायते पणः पाणः स्तुतोत्युपणायते हरिं विप्रः कश्चिद् स्तोतपन धातोः परस्मैपदमिच्छति तेन पनायति
भामक्रोधे भामते क्रुद्धः भामं प्रमादविनेहहतेरति गयदेवः सत्यभामा क्षमसहने षष्ठस्वरानुबंधः क्षमते पराधं क्षमा कमुकान्तौ पञ्चमस्वरानुबंधः अवकामं तस पल्लवो धरित्री मितिकिशाते कामः अयरयमयचुगतौ अयते आयः रयते रायः मयते मायः
चयते चायः णायरक्षणे नयते दयदानगतिहिंसादानेषु दयते दायः ऊयीतन्तुसंताने दीर्घादिः ऊयते वस्त्रं तन्तुवायः ऊतस्यूत मुतं चेतित्रितयंत तुसंतता वितमरः मयी विप्रारात्रे दुर्नयोच दीर्घोपधः विशरणविभेदः स्यते स्तकः दुर्गपो भवति स्वयं हृ
यीशब्दे दीर्घमध्यः क्ष्मायते वायुनाहतः क्ष्मा विधूनने क्ष्मायते वायुर्दतं क्ष्माएषी स्फायी ओप्यायी वृद्धो स्फायते स्फावः प्यायते आप्यायनं स्फीतः स्फीतवान् पीतः पीनवान् स्फायतीति गणे कतंमनित्यमिति न्यायात् षड्लेते चतुर्थस्वरानुबंधः तायृसं
तानपालनयोः सप्तमस्वरानुबंधः तायते धर्मं साधुः संतानपतिपालयति वा वितायमानः शलचलने पालने पचिकः पालो हृतः शाला तालव्यादिः शल्कं शलाका वलवल्लसंवरणे वलते धनं वलोरामः वल्लते लकारद्वयं ज्ञाणद्विमल्पये वल्लिः वल्लभः
मलमल्लधारणे मलते माल्यं मल्लः मल्लते मल्लः मलमल्लपरिभाषणहिंसादानेषु मलते भाललल्लाटः मल्लते लकारद्वयं मल्लः कलसंख्याने कलते धनं धनी कालः कल्लअव्यक्तेशब्दे कल्लते खिरः लकारद्वयं तेहदेहदेवने देवनं क्रीडनं तेवते दे
वते देवः स्वर्गे खेहशो हके हखे हगे हह्ला हपेह झेह मेह म्ले हसेचने हशौते गोवते स्तेवते पेवते

2

ला= स= व=

चल कंपने चलयति चालयति तरुं वायुः छदिं ऊर्जने ऊर्जनं बले छदयति पुत्रं हितेन पिता बलिनं करोतीत्यर्थः लडिं जिह्वोन्मथने उन्मथनमुत्क्षेपः लडयति रसनां परद्रव्यौचेद्युः अनयोर्लडयोरेकत्वे लालयति पुत्रं पिता ॥ हर्षग्लपनयोर्मदिः ग्लपनं पीडा मदय
ति मनो मित्रागमः हर्षयतीत्यर्थः मदयति रिपुं बली पीडयतीत्यर्थः अन्यत्र मादयति ध्वन पाठे ध्वनयति पत्रं पञ्ची शब्दयतीत्यर्थः अन्यत्र ध्वानयति शिलां वायुः कंपयतीत्यर्थः घटादयो मानुबंधाः पञ्चपंचाशत् ५५ घटादीनां मानुबन्धानामिनां ह्रस्व इति ह्रस्वविम्
जनी जृष् क्नसु रञ्जोऽमन्ताश्च एते स्वार्था मानुबन्धाः जनयति विश्वं विष्णुः जरयति क्नसयति जरयामास क्नसयामास अमयति रञ्जयति अमयामास अमन्तत्वेऽपि शमयति भामयति भामक्रोध इति पाठः ज्वलह्वलह्मलनमोऽनुपसर्गाद्वा एतेषामनुपसर्गरहितानामा
नुबंधाभावेऽपि ज्वलयति ज्वालयति दिवि गंतो यः ह्वलयति ह्वालयति ह्मलयति ह्मालयति नमयति नामयति सोपसर्गत्वे प्रज्वालयति ग्लास्नावनुवमश्च ग्लपयति स्नपयति वनयति रमयति सोपसर्गत्वे उपग्लापयति प्रस्नापयति परिवानयति [illegible] न
कम्यमिचमः कमकान्तौ अमरोगे चमअदने एषामनुबन्धत्वाभावेऽपि मित्वं निषिध्यते कामयति कामिनं कान्ता कामयिता आमयति विषं आचामयति जलं पुष्टिं कुसाधुः शमोऽदर्शने दर्शनं चन्द्रसीनत्वभावोऽदर्शनम् तत्र शमेर्मित्वं शमयति मूलं घरो जलं तत्र दर्शने
तु निशामयति रूपं वेषपादर्शयतीत्यर्थः यमोऽपरिवेषणे परिवेषणं परिवेषणं धान्यादेः दानम् वेष्टनमित्यपरे यमयति विमार्गान्प्रजा राजा परिवेषणे त्वयाम यत्वेन विशिष्टाय साधुः स्खदिरवपरिभ्याम अवपरिभ्यामुपसर्गाभ्यामेव स्खदस्खदनस्तस्य मित्वमेन अवस्खादयति परि
स्खादयति अन्यत्र प्रस्खदयति मल्लकम् फणगतौ गतावस्य मित्वं फणयति सर्पं सर्पवेद्यः चालयतीत्यर्थः अन्यत्र फाणयति दुग्धं शनैर्वादयन्मानुबन्धाः परस्मैभाषाः राजृ दीप्तौ स्वरितानुबंधः राजति राजते उभयपदीभाषा टुभ्राजृ टुभ्राशृ टुभ्लाशृ दीप्तौ टुरनुबंधाः सर्वे भाजते
भाशते भ्लाशते तालव्यान्तो सप्तमस्वरानुबंधोपि आत्मनेभाषा प्रथमस्वरश्च नशादे प्रथमयति स्यमः स्वनति स्वानः ध्वनति ध्वानः प्रथमसमवेतो नाबि सर्वन्योपदेशो षम वैक्लव्ये विहेडागोपी ज्वलदीप्तौ ज्वलति ज्वाल्यमानोऽग्निः ज्वलः ज्वालः चलकंपने चलति निजधर्मतः जलधान्
ये स्वमावो यान्वं समदि जलति जालेन जालिकः सदहीनयतीत्यर्थः दलविदलने टलहिति दलनि दल्लनि रोगी विटालः लस-- लसति स्थलेवीरः सिनुतीत्यर्थः हल विलेखने हलति हलः णलगंधे नलति नलः नडः वलप्राणने वलति पयसा वालः भुजम
इव पोलति दाल्भ्यो दोलः महदुवतीत्यर्थः पोलः कुल संस्त्याने कोलति कलशं कुलालः कोलः हुल हिंसासंवरणयोः होलति होलः पल्लगत्यलपल्लयोगतो पलति पालति तालव्यादिः शाल्ले शाला पतति नवमस्वरानुबंधः पथति पदनुबंधः क्वथति क्वाथे क्वथ
ति वैद्यः क्वाथं निष्पचतीत्यर्थः मथे विलोडने मथति पदसंबंधा वेतो टुवमु उद्गिरणे उद्गिरणं छर्दिः वमति शोणितं भ्रमु चलने पंचमस्वरानुबंधः भ्रमति तीर्थं मुनिः क्षर संचलने क्षरति नदी क्षारः परस्मैभाषाः षह मर्षणे सकारादिः मर्षणं क्षमा पापं
सहते राजा रमुक्रीडायां पंचमस्वरानुबंधः रमते उदित्वाड्डितो वेति नि षिद्धाका विकल्पेन रंड्त्वा रन्त्वा विरमति त्वा परस्मैपदमात्मनेभाषो षद्लृ विशरणगत्यवसादनेषु नवमस्वरानुबंधः सर्वन्योपदेशः विशरणं हिंसा अव
सादनं विषादः सीदति तन्त्रकाया सीता विषादः शद्लृ शातने नवमस्वरानुबंधः तालव्यादिः शातनं पतनं शीयते दात्रं क्रुश आह्वाने रोदने च तालव्यान्तः क्रोशति क्रोष्टा कुच संकोचने संकोचति चक्रमसं संकोचः बुध अवगमने बोधति शास्त्रं बालः बोधः रुह
बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च जन्म प्रसवः उत्पत्तिः प्रादुर्भावः प्राकट्यमिति भेदः रोहति प्ररोहति काले अङ्कुरः गायत इत्यर्थः रोहति विस्तुर्दे ... प्रकटो भवतीत्यर्थः प्ररोहः कस गतौ दन्त्यान्तः कसति विकस्वरः प्रतिपत्तलादिः परस्मैभाषाः हिक्क अव्यक्ते शब्दे हिक्कति हिक्कते हिक्काया
मेघा स्यामियानं याचु गतिपूजयोः पंचमस्वरानुबंधः पुवनपथः वेगेन यातीत्यर्थः फालनेरकाट्टिनं दंभोन्नाशो घायतीत्यर्थः अञ्चु गतिपूजनयोः पंचमस्वरानुबंधः अञ्चति अञ्चते अञ्चतोऽसि यदसि ... टुयाचृ याञ्चायाम् याचति याचते वासुदेवं बलिः पूज्ययोः मूर्धन्यानां ... उपासते पर्णान
र्थः वेणृ ज्ञानचिन्तानिशामनेषु वेणति वेणते मूर्धन्यान्तः वेणिः वेणी वेणुः डुयाचृ याञ्चायाम् याचति याचते धनं स्वेच्छया ऋषिः यात्वा रेट्ट परिभाषणे रेफादिः रेटति रेटते कर्करेटुः चते चदे याचने पंचमस्वरानुबन्धौ चतति चतते चा
तकः पत्री चदति चदते प्रोष्ठपर्यां प्रोष्ठपर्याः परिभाषणं प्रोथति पर्याप्तौ मिदृ मेदृ मेधाहिंसयोः तवर्गांत्यनीयान्तो मेदति मेदते वेदवालः तवर्गान्त्यवर्णीयः मेदति मेदते वेदवालः तालव्याद्यकारान्त्यः मेधा रोगः मेधसंगमयोः मेधति मेधते सायासाये संगच्छेत
र्थः मेधा लिहाणे दत्तालाया नेदति नेदते पापिनो नेदः शकि निगादने षद्समस्वरानुबंधौ शुन्धे शुन्धने शृन्दे शर्धनम पंचमस्वरानुबन्धौ शर्दति शर्दते जलेन शिरः क्लिद्यतीत्यर्थः तालव्यादिः बुधिर् बोधने मूर्धन्यान्तः बुधिर्बोधने सप्तमस्वरानुबन्धः
बोधति बोधते शास्त्रं खुदिर् निधाने स्वरानुबंधः पंचमस्वरानुबन्धश्च पवर्गप्रथमादिः खुन्दति खुन्दते स्थिरं रुदिर् अवदारणे पंचमस्वरानुबंधः तपिनो मादवीतीरे ... खनति खनते खनिः चायृ पूजानिशामनयोः अर्थति अर्थने ...
मः स्वरादिः अर्थति चीवति चीवने चीवरं निः ... वस्त्रमित्यर्थः चवर्गप्रथमादिः पवर्गान्तनीयान्तः चायृ पूजानिशामनयोः निशामनं चक्षुषा चायति चायते धर्मे चायुः चवर्गप्रथमादिः तवर्गान्तः दाशृ दाने दशदाने तालव्यान्तो दाशति दाशते दा
सति दासने विप्राय वस्त्रं दासः वृतु वर्तने पवर्गचतुर्थादिः मूर्धन्यान्तः मेषति मेषते पापानि साधुः मेषः पंचमस्वरानुबन्धौ पषगणगतिपूजनयोः मूर्धन्यान्तः पषति पषते पाषः स्पशबाधनस्पर्शनयोः स्पशति स्पशते स्पशः प्रणिधिः लषकान्तौ मूर्धन्या
न्तः लषति लषते धर्मं मुनिः अभिलाषुकः अभिलाषः चषभक्षणे भक्षणं भक्षति चषति चषते सर्वे मूर्धन्यान्तः चषकः भसति भसते ... मूर्धन्यान्तः काशृ हिंसायां तालव्यान्तः काशति काशते काशोरेशः माङ्माने सप्तमस्वरा
नुबंधः सर्वन्यवर्गान्तनीयान्तः माङति माङते स्वर्णं परिमाणं करोतीत्यर्थः माङः परिमाणविशेषः गुहू संवरणे षष्ठस्वरानुबन्धो मध्ये ऊकारः गूहति गूहते गूहे रूपमाहात्म्यं ... गोहः हृञ् हरणे हरति हरते गन्धवाहः हरः भज सेवायां भजति भजते
भरणे पोषणे भरणं वा भरति भरते मित्रं कुटुम्बं आत्मनेपदस्थाने परस्मैपदाश्च विवाहादेः ... मनुबंधः भूतानि के शंमात्येन भक्षयतीत्यर्थः भृञ्ञि के ... पर्यात्मो भवतीत्यर्थः भूतनिषो राजा वारयतीत्यर्थः भलते भलते भल्लिः भाले भूले भ
अध्यारणे धारणं धरणं धरति धरते धरं धुर्यः णीञ् प्रापणे द्विकर्मकः सत्त्वमथुरां नयन्ति कृष्णः नयति नयते नयः णीञ् दानग्रहणेषु दीक्षति दीक्षते काव्यं हलिकः शान्तेर्गने तालव्यादिः पीडासतिपीडते पलते शिशयाने अवधारोः स्वार्थेषु
न्नीविधानानां नपुंसकाः टुपचष् पाके टुकारषकारौ सानुबन्धौ पचति तण्डुलानोदनम् पचते भजयिज्जु सेवायाम् भजति भजते श्रयति श्रयते विष्णुं युधः तालव्यादिः श्लिषिर्दीप्ते श्रीः रंज रागे रागसामान्ये रजति रजते भुजापुरं वंशः रंजकः प्रा
पञ्चाक्रोशे आक्रोशनिन्दावचनम् तालव्यादिः शपति शपते दुर्वासाः शक्रं य प्रजेतु तां शापं शापसे तिरश्चः शापः द्विषअप्रीतौ अप्रीतिरसन्तोषः द्वेषति द्वेषते द्वेषः मूर्धन्यान्तो यजदेवपूजासंगतिकरणदानेषु यजति यजते हरिं सजयतीत्यर्थः
यजतिनाय संसाधुः संगकरोतीत्यर्थः यजमानो विप्रान्यज्ञे शिवाय ददातीत्यर्थः डुवपबीजसंताने बीजं वपति मल्लो क्षेत्रे पटवप बेनं तन्तुवायः तन्तुसंतानं करोतीत्यर्थः वहप्रापणे वहति वहते प्रवाहः शकटं भारं वहद्वृषः ... वह
वाहकः ... वहति उद्वहते अग्निवहदिर्षा ... तेन संप्रसारणाभावः वेञ् तन्तुसन्ताने वयति वयते वस्त्रं तन्तुवायः व्येञ् संवरणे अन्तःस्थादिमध्यः संव्ययति संव्ययते ... अनारी संविव्याय हेञ् स्पर्धायां शब्दे च स्पर्धोपसर्गस्य ...

विकाथांवा चिवर्गने द्रुयति द्रुयने वा तरः कंसे केचित्तवा दीर्घयशहे चेति पर्वति नेन आद्र्दयने पुत्रं पिता वदतीत्यर्थः आह्वाका उभयतो भाषाः वस निवासे वसति चित्ते हरिः वद व्यक्तायां वाचि वदति किं विसंवत वत्सरः अभ्यन्दतीति कुप
त्रा संवत वत्सरे ये रत्नसंभवा ड कार्यस्य कालावं वो वम् तालव्यादिः वयति धर्मे त्तराना इति यजसद्व्यपरस्मै भाषाः इतिश्रीकाशीनाथकृतौ धातुमञ्जर्यां भ्वादिगणः समाप्तः अथ अदादौ अदादिकं [illegible] गुणाक्य नाति [illegible] लुगभावे
स्थिति प्रमसत्येन [illegible] आनः तत्रिवं पोहरिः यथा कांसो तालव्यादिः वृषि धातुरि [illegible] वशः वशा इनहिं सागतः [illegible] अदानकं संकिलत्वात् देवः गणकतानि नामि वि वचनानि [illegible] दिति हुञ्ञ निगमने [illegible] द्योतिरामो
मसुसंध आमि [illegible] पालीत्यर्थः प्रनिश्रणो निश्रणायाः योनिष्टो [illegible] मि श्रीतस्यादिति योनि [illegible] साधुः एव भवति समवायं [illegible] सिद्धानां [illegible] सिद्धानामित्यर्थः संगच्छते यवः यावः [illegible] नोति नावः [illegible]
द्यौति [illegible] यात [illegible] त्यर्थः [illegible] स्तौति जल [illegible] सरतीत्यर्थः [illegible] अनुबन्धः क्षौति [illegible] रावः कौति [illegible] प्रसौति [illegible] इकुस्मरणे [illegible] तीत्यर्थः
[illegible] अपि [illegible] प्रयोगः [illegible] पुलिपथिकः [illegible] प्रजनने प्रजननं गर्भग्रहणम् रेति नारी गर्भं धारयतीत्यर्थः रावः भारीयो मातिरित्यर्थः याप्रापणे याति वाग तिगधनयोः गंधनं सूचनं [illegible] सूचयतीत्यर्थः [illegible] भाषे
लघे वा उपमायां [illegible] स्नातिं [illegible] आपाके तालव्यादिः श्राति शाकं [illegible] द्राति निद्रया निद्राः [illegible] पातिपुत्रं राला दाने राति [illegible] विप्राय राजा ददातीत्यर्थः [illegible]
[illegible] दाप्लवने [illegible] दाति [illegible] ख्याप्रकथने ख्याति गुणान् लोकः आख्याने [illegible] मामाने माति [illegible] प्रमाणाम् [illegible] विदज्ञाने वेत्ति विद्वान् [illegible] वेदः [illegible]
[illegible] हरिः [illegible] वचनेनास्य प्रयोगाहिति [illegible] रुदिर् अश्रुविमोचने [illegible] रोदिति कामी [illegible] अनुबन्धः [illegible] सर्वत्योपदेशः [illegible]
[illegible] हरिः [illegible] तालव्यादिः [illegible] श्वसिति

तरवाघने त्वदति त्विधुंस्तदोविधुम त्वरते त्वतोदत्तइत्याचार्यानितिभट्टिः प्रतोदः एव प्रेरणे तुदति पठनायवृत्रंपिवा तुदते दिश अतिसर्जने तालव्यान्तः प्रतिसर्जनं दानम् दिदेशाकोत्ना
...स्तमेवेतिरिह्यु: दिशते दिशा दिक् भ्रस्ज पाके भृज्जति भृज्जते हृज्जाकं सोकः ग्रहिज्येति सम्प्रसारणम् भृष्टंधान्यम् क्षिप प्रेरणे क्षिपति क्षिपते विक्षेपः कृष विलेखने कृषति कृष
ते ... कृषकः मुच्लृ मोचने मुञ्चति मुञ्चते ... विरेकः लुप्लृ छेदने लुम्पति लुम्पते ... लोपः विद्लृ लाभे विन्दति विन्दते ... अयोन्त्यस्वरानुबन्धाः
लिप उपदेहे उपदेहउपचयः लिम्पति लिम्पते ... लेपः सिच क्षरणे सिञ्चति सिञ्चते ... सेकः विभाषिताः कृती छेदने अयंस्वरानुबन्धः कृन्तति कृत्तम
खिद परिघाते खिदति ... खेदः पिश अवयवे पिशति पेशी तालव्यान्तः । इति मुचादिः ... पिपति पिनः ... ऋषति
... ऋच्छ ... धिष ... तालव्यान्तः ... स्वरानुबन्धः ... मूलम्पपी ... इन्द्रियप्रलयमूर्त्तिभावेषु ... त्याले
... ऋच्छति ... ऋच्छ गतीन्द्रियप्रलयमूर्त्तिभावेषु ... कवि ... स्वरादिः ... किरति ... कीर्णः कीर्णवान् ...
... मूलकंपधिकः गीर्णिः गीर्णवान् ... वासे ... स्वरानुबन्धः ... परिभाषणभर्त्सनयोः ... जर्ज्जनः वद
... जर्जति ... चर्च्चति चर्च्चा ... झर्झरः ... त्वचतिसंवरणे त्वचति ... त्वचं त्वक् त्वचा ऋच स्तुतौ ... ऋचा ...
... कवीतीमर्थः ... उज्झ उत्सर्गे उज्झति ... सर्पः ... लुभ विमोहने लुभति ... रिफ कत्थनयुद्धनिन्दाहिंसादानेषु रेफादिः
रिफति ... तृफ तृम्फ तृप्तौ तृफति तृम्फति ... हिंसायाम् ... तुम्पति तुम्फति ... ऋम्फति ... दृम्फ ...
... तृतीयादिः ... गुफ गुम्फ ग्रन्थे गुफति गुम्फति ... उभ उम्भ पूरणे ... तृतीयादिः चर्तीहिंसा
... चवर्गप्रथमादिः चृतति ... शुभ शुम्भ शोभार्थे तालव्यादी शुभति विघ्याविशः शुम्भति वि
... विधति ... वर्गादिः ... जुन गतौ ... धर्मालोकम् पृण प्रीणने पृणति ...
... गतौ ... मृण हिंसायाम् मृणाति ... तुण कौटिल्ये तुणति ... कुटिलयतीमर्थः पुण शुभे पुणति ...
... कुण शब्दोपकरणयोः कुणति ... कीटः ... घूर्णति ...
... शुभ ... सर्वे ... मस्जो ... सर्वे रुजो भङ्गे रुजति रोगेण ...
स्तः ... भज कौटिल्ये भजति भुजं वान् स्पृश संस्पर्शे स्पृशति ... हिंसायाम् ... लिश गतौ ... लिश विश प्रवेशने
विशति ... मृश आमर्शने ... मृशति ... साधुः ... विमर्शः ... तालव्यान्ताः ... उपदेशः
... सद ... सीदति ... तालव्यान्ता ... ऋच्छे ... ऋकरोति ... कुटादिः ... स्वरः

कषस्कोषुषिविकेचित् त्वरोनापितास्त्वम स्परसंवेष्टने स्परतिकर्त्तकेनवांशीकृषकः स्फरोटैव्यः स्फुरगोवधिः स्फुरभीमार्जिरश्च्यो: स्फुरलोपधः स्फुरतिसयेनशिसुः होरः स्फलायाम
मने स्फुरतिकोरवाणाभीम्मः स्फुरोर स्फुरत्यमप्योवर्गेप्रथमादिः हट्टसवामे हट्टतिवैश्यः षष्ठस्वराद्बन्धः हट्टतिः कण्टकारिका वट्टीमयूरः स्फुरद्भक्त्यायोपन्नुमस्वरात्तुबन्धः
हरिभक्तिभिज्जतिविप्रः सिवस्स्वायाम सिवतिकृसंशिशुपालः सिवः किलशेषमकीडनयोः शैत्यंशीतलता किलतिश्वेहंचन्द्रेन केलिः स्खलगतो स्फुस्खादिरक्ष्मस्यत्तीयान्तः र
लतिकान्तः एलिख्यति स्त्राण्यसी एवाक्लीहिलहावकरणो हिलति हेला शिलपिलउञ्छ्रे शिलतिधान्यंविप्रः सिलतिउञ्छति तृतीयस्वरान्तुबन्धः तिलस्नेहेन तिलतितिलेन
लगातस्य तिलः चिलवसने वसनमाच्छादनं चिलतिचैलेनसुवंवधूः चलविलसने चलतिभर्त्तानारी विलभेदने विलतितरुंहस्ती विलम मिलश्लेषणे मिलतिसाधुंसाधुः मेलः
मिलितव्यम लिखलेखने लिखतिलेखकोयष्यम लेखः लेखनी कुटकौटिल्ये कुटतिखलः कोटः स्फुटखवसञ्चलने स्कन्दवर्गप्रथमादिः नीचागादिनो स्फुटतिकामं रतिः स्फु
टोरः स्फुटति कुचसङ्कोचे सङ्कुचतिघनीराजभयान सङ्कोचः मुचव्याजीकरणे विचतिसाधुर्मत्रः कल्पयतीत्यर्थः गुजशब्दे गुजति गोजः गुजरतायाम गुजति गुजः डिपक्षेपे डि
पतिशरम् चुणलुटकुटकुस्फुटछेदने पञ्चैते चुणतिशाकंभित्लः सर्वे हायात्रः चुटति कुटति कुरति कुरितं मुटति त्रुटितम् स्फुटविकसने स्फुटतिपद्मम् मटस्मादेपमर्दने
योः मुटतिकालियसर्पं कृष्णः मोरः मोरनम् तुटकलहकर्मणि तुटतिखलः विप्रासह तोटकम् जुडबन्धे वर्गादिः जुडतिजनः सत्रेणवस्त्रम् जोडः जोडनम् कडमदे कड
तिपनेनमत्तेः कुडबसने तुडतंमलतरणे हीहम्मयः कुडतिबासंवधूः कुडः कपटः कडवाल्ये बाल्यंशिशुक्रीडा हुडसंघाते कुडतिशानी बाललीलांकरोतीत्यर्थः म्राकोडः हुड
प्रतीघाते चुडतिगजंकोटकः प्रतिहन्तीत्यर्थः तुडतोडने तुडतिवृक्षंनदलीं तोडनम् स्थुडस्थुडसंवरणे स्थुडतिधनंधनी संवृणोतीत्यर्थः खोडः खोलः कवर्गद्वितीयादिः खुडति वोडः वो
लः पवर्गतृतीयादिः स्फुरसञ्चलने स्फुरतिधान्यंकृषाणः राशीकरोतीत्यर्थः खोडः स्फुरस्फुरणे स्फुरति नेत्रं स्फुरणे स्फुलसञ्चलने स्फुलतिहस्ते हिंसायां भ्रविस्फुलनने ध्रुवतिरसं नटः
गृहीयाम् गे पुवतिपुरीशूद्रे मलाकरोतीत्यर्थः स्फुलः स्फुलितव्यम् स्फुलतिसेवे अव्ययात्फलः भविता स्फुलत्यावाद्वीर्घाः कवतेकाकः स्फुरते स्फुरादिः एतायामे व्या
याम् कापरयतेहा धर्मकार्यभितेसाधुः एवनासेनाः व्यापरः व्यापारः सङ्कुप्राणत्यागे म्रियतेपापेनजन्तुः हरकृतसदरे स्वाद्रियतेसाधुरतिथिं आदरः पृङ्प्रयवस्थाने प्रवस्थानंस्थितिः।
म्रियतेपापविदेकोपिरिपुरिति नियाहः धारणेः धारः वृतः सत्त्वकोत्तबन्धाः जुषीप्रीतिसेवनयोः वर्गादिमूर्द्धन्यान्तः सेवनेहरिभक्तः जोषः ओविजीभयचलनयोः ओदनुबन्धः उद्विजतेव
तन्माधुः उद्वेगः विग्नः विग्नवान ओलजीओलस्जीव्रीडे ओदनुबन्धावेतौ लज्जते लज्जतेवधूः लज्जा चवर्गस्थानर्गव्यञ्जनबन्धाः आत्मनेभाषाः ॥ इतिश्रीकाशीनाथकृतौ धातुमञ्जर्यां तुद
दिगणः ॥ रुधिर्आवरणे इरनुबन्धाः सर्वेकृतोघातोः प्राक् रूपलिङ्गिनो गायेत् रुध्ये निरोधः भिदिर्विदारणे भिनत्तिदधिकाण्डं कृष्णः भिन्नः भेदः छिदिर्द्वैधीकरणे छिनत्ति
काशिखृः छिन्नः छेदः रिचिरविरेचने रेफादिः रिणक्तियोनः पुण्येनमलनागः रिक्तिः रोगी रिक्तः रिचेकः विचिरपृथग्भावे विनक्तिधनं भ्रात्रा विक्तः विवेकः तदिरसंप्रेषणे।
युजिरयोगे युनक्तिमध्वंयोगी चूर्दिरहिंसादनयोः स्तृणत्ति तर्दः विभाषिता कृतीवेष्टने कृणत्तिस्त्रम्बन्धः कृणत्ति नरंकण्टकेनमालाकारः।
कृतिः चर्म पिष्ट्रविशेषणे विशेषणेगुणकथनम् तानव्यादयम सर्वमात्रः शिषिनशिष्टो विष्टम पिष्टः पिष्टसङ्कुचने पंपिनष्टि चेटीपिष्टः नवमस्वरानुबन्धावेतो मञ्जीष्या।

मर्द्दने भनक्ति पारपंदनी भङ्क्तः भञ्जनात नाम्भवस्तरयोः भुम्भ वृद्धो भवनम भुङ्क्ते पील फलं केसरः भवोऽनवने रम्या लम्भने परम [illegible] हिंसायाम् [illegible] तिरिंचजनः हिनस्ति र
[illegible] रत्नबन्धः उन्दी क्लेदने इन्द्राविच्छिन्नयरस्तन्बन्धः उनत्ति गङ्गा जलेन गात्रं यतिः [illegible] भनक्ति [illegible] निज [illegible] स्वरान्बन्धः भनक्ति विद्यां साधुः स्फुटीकरोतीत्यर्थः प्र
[illegible] क्लिन्ने तेनाङ्कुं पृथ्वी युक्तमीत्यर्थः शेविजीभय चलनयोः शेदन्तबन्धः स्वी [illegible] तवर्गयन्तं चतुर्थं स्वरान्तबन्धाः विनक्ति लोकः भयकरोति चलति [illegible] हजीव [illegible] [illegible]
[illegible] एवी सम्पर्के सम्पर्कोमिलनम सम्पृणक्ति नके [illegible] भाषाः जिरथीदीप्तो [illegible] बन्धः [illegible] [illegible] विचारणे विच्छे [illegible]
विवेकी [illegible] भाषाः ॥ इति श्री काशीनाथ कृतौ धातुमञ्जर्यां [illegible] ॥ [illegible] [illegible] सर्वे [illegible] समोति [illegible] वितानः ।
[illegible] दाने मर्हन्योपदेशः सनोति [illegible] विद्याय [illegible] धार्मिकः तनोति [illegible] हिंसायाम् [illegible] साधुं [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] हवः तनम [illegible] दीप्तौ [illegible] जकरणे [illegible] करोति कटं कारुकः [illegible] विभाषिताः [illegible] [illegible] मुनिः सर्वं [illegible]
भाषा ॥ इति श्री काशीनाथ कृतौ धातुमञ्जर्यां तनादिगणः ॥ डुक्रीञ् द्रव्यविनिमये विनिमयः परिवर्तः क्रीणाति तिलेन [illegible] क्रीतं [illegible] प्रीञ् तर्पणे [illegible] प्रीणाति [illegible]
प्रीतः [illegible] पाके [illegible] [illegible] बालव्यादिः [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] दिनाति [illegible] [illegible] पदेशः प्रविनः
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] हिंसायाम् मीनाति [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] हिंसायाम् [illegible] कीर्णः [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ।
पुनेः [illegible] [illegible] धार्मिकः [illegible] विभाषिताः [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] हिंसायाम् [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] जनः [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] साधुः [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] नारी [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] हिंसायाम् [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] जानाति [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] विमर्द्दः [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] स्वर्णं स्वर्णकारः [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

धातुम०

मुस्तातिधनं वेतः मुस्तायत्यतानि मूर्द्धन्यान्तावेतौ खवश्च तिप्रादुर्भावे खवास्पत्र : कवर्गद्वितीयादिः अर्थ तिप्रादुर्भावः समादृश्यतिः एवं ख्यातिजनः ... पदलैभावाः
वहु स्यामको संसर्ग त्रिभेजनम हृत्वीते विस्तं विवेकी हृष्यते द्विविम्भृप्पका तिरा गुत्पल्ख्नाः स्वयमेव समप्त ३२ तिकिवाते धामनेभामाः ॥ इति श्री... काशीनाथकृतौ
धातुरिणः ॥ चुरस्तेये चोरयति चितिस्मृत्याम् चिन्तयति चिन्तयामित्यहाकुष्टं तृतीयस्वरानुबन्धात् लघाता... वसिसंकोचने ... स्यादिः यन्त्र्यति यन्त्र एष्वेतरणा
यन्त्रणा स्फुटिपरिहासे स्फुटयति भित्तिनीपनिबन्धनः लक्षदर्शनाङ्कनयोः लक्षयति भक्षयदने भक्षयति कुद्रिप्र... तृतीयस्वरानुबन्धः कुद्रयति वेलः मिष्टवदे
तीयार्थः तवर्गतृतीयमध्यः लडउपसेवायाम् लाडयति मिश्रुमाना मिद्दतिलासिहस्नेहने मेस्यति तेलयति तैले नहिसंजनेः स्नेहयति ... लडिप्लेपे लाडयति
लण्डः जलअपवारणे जालयति विभागेहारमजस जानुम् पीसथवयाहने ... पीडयति ... नाटयति ... नाटयतीत्यर्थः
वध संयमने संयमनमेकीकरणं बन्धनम बाधयति ... कुञ्जबलप्राणनधारणे ऊर्जयति धार्मिकः सफलबलयाणं च धरतीत्यर्थः
चुरकुटकुटच्छेदने चोरयति धान्यम् कोटयति कोटिकः कुट्टयति कुट्टिनी कुट्टाकः पुदचुल्लचुल्लीभावे पुटयति चुल्लयति शोकेन देहः ... मुटसञ्चूर्णने मोट
यति धान्याः शिलया स्मिर मुटस्य ... मोटयति ... स्नेहयति ... हेडः ... खेहयति खेहः
पावस्पुविसंस्कारगत्योः ... पुण्डयति पुण्डी नालव्यादिः ... पिञ्जयति ... पिच्छयति ... सुक्क वल्क भा
षणे पुल्कयति पुल्कः तालव्यादिः वल्कयति वल्कलः स्वर्थसंवरणे स्वर्थयति ... पालयति पाल्यः ... तयस्त तीयस्वरानुब
न्धाः पिचिकुट्टने तालव्यवर्गप्रथमद्वयान्तः पिच्चयति सोमं सोमपाः पिच्चटम् ... नाटयति ... खेटयति खेटः ... खण्डयति खण्डः
कण्डयति कण्डनम् तृतीयस्वरानुबन्धावेतौ ... धक्कयति पंसयति तृतीयस्वरानुबन्धोऽयम् ... चक्कचुक्कव्यथ
ने चक्कयति चुक्कयति तालव्यवर्गप्रथमादी ... पृथक्त्वे ... गन्धं जलंलेनगाडं स्मृतिः ... तालव्य
तिष्टवालयं नाम प्रतिष्ठापनीयः तालः ... तोलयति ... तुलयति ... प्रथम ... सम्बसंब
... सम्बयतिधनं यतिः सम्बनम सम्बकः सम्बः तालव्यादिः ... गृहणा ... तालव्यवर्गप्रथमादिः ... गोधूमं वैश्यः
... मूर्खः ... मालाकारः ... पालयतिं ... चोरयति चोर
... कलपिलक्षिपलेपे कलयति पिलयति ... मूर्द्धन्यवर्गतृतीयादिः ... तृतीयस्वरानुबन्धावेतौ पालय
... लाभयति ... वर्हयति ... विधाता ... स्खलवि
... भासयति ... विलासः ... तृतीयस्वरानुबन्धः ... तृतीयस्व
... स्फालयति स्फालः ... पालयति ...

...न्तबन्धः टङ्कयति टङ्कः। विष्कः। टेककः। प्रसकान्तीकरणे प्रसयति ...कर्मजनः प्रसवः प्रसवितः कीटवर्णे कीटयति कीटः चूर्णसङ्कोचे चूर्णयति चूर्णः मर्द्दनार्थः
...ज्ञायाम् पूजयति पूजितः पूजा अर्कईस्तवने अर्कयति ईडयति ईडितः ष्टविष्णोपचे नावध्यादिः तृतीयस्वरानुबन्धः शुण्ठयति शुण्ठीजनः ... चूर्णप्रेरणे ...
...संयोजने जोडयति चूर्णयति चूर्णम् गर्ज्जमार्ज्जशब्दे गर्ज्जयति मार्ज्जयति पचिविस्तारे तृतीयस्वरानुबन्धः पञ्चयति पञ्चिकां मितः तिजनिशाने तेजयति ...तेज
...नसंवरणे दीर्घमध्यः ... कीलयति ... वर्हहिंसायाम् ... वर्हयति ... तृतीयस्वरानुबन्धः कुम्बयति कुम्बी तुविग्रहणे तुम्बयति ...
...काया वाचि ... पयति ... तृतीयमध्यः ... चुटिछेदने तृतीयस्वरानुबन्धो मूर्द्धन्यवर्गप्रथमान्तः चुण्टयति ... मुः ...
...रजमादे ... तलयति ... एष्ठी लुण्टस्तेये लुण्टयति लुण्टाकः ... तृतीयस्वरानुबन्धः योगी ... सर्पयति ... धान्ये...
...तृतीयस्वरानुबन्धः गण्डयति ... तीयादिः बालयति बाले पिता ... यति ... मितः ...
...यति ... निके तनं निवासः ... रोगे ... यति ... धंसाना ... तृतीयस्वरानुबन्धावेतौ ...
...पयति ... तृतीयस्वरानुबन्धः ... संस्कारे ... संस्कारः पवर्गन्तनी
...यादिः ... संस्कारं ... वाजः पक्षी वाजिनो ... सर्गे पवर्गन्तनी यादि ... रोग ... कडुः जसहिंसायाम्।
...तृतीयस्वरानुबन्धो ... मतिः ...
...तृतीयस्वरानुबन्धावेतौ ... यावन्तरमर्षः हिक्कहिंसायाम् हिक्कयते हिक्का निष्क...
...निष्कयते निष्कः ... तालयते ... चेतयते ... हिंसायाम् ... दंशनात् ... दंस
...तृतीयस्वरानुबन्धावेतौ ... तृतीयस्वरानुबन्धौ ... यते ... यते ...
...तर्जयते भर्त्सयते ... दीर्घमध्यः ... मर्षः ... यामन्तः
...स्यादिः यतयते यतः यती यतिनी ... नालव्यादिः ... यतिरिक्तः ... दीर्घमध्यः ... मूलकं।
...यते ... कार्यमन्त्री नालव्यादिः ... यते ... कुत्सयते कुत्सः ... कूटयते
...कूटः वञ्चुप्रलम्भने वञ्चयते वञ्चना ... शक्तिबन्धने ... शक्तिबन्धनं करोतीत्यर्थः ... पञ्चमस्वरानुबन्धावेतौ मदल्
...मदयते ... पञ्चमस्वरानुबन्धः परिदेवयते ... पक्षी ... वेदयते ... मनस्तम्भे मानयते ... दुर्गतिः ...
...भातीत्यर्थः ... यावयते ... नित्यः ... त्यर्थः ... कोति। आत्मनेभाषाः। चर्चअध्ययने चर्चयति वेदं शिष्यः ... वञ्चयति

धातुसं

6

स्फा वृक्कृश्रः स्फटम् शातृ उपसर्गो ह्यादिः कारे उपसर्गादित्वमतः शातृधातुः आविः कारे वर्णने अथा वृयति अिथशिथाय गृहसंवेशतः ... मीमोतीत्यर्थः अन्यत्र वृयते
कृणा निमीलने कणयति नेत्रम् मूर्द्धयातः नृभिनाशने तनीय स्वरान्तबन्धो वर्णादिः जम्भयति जम्भेशाक्यः अन्यत्र जम्भते पशून्धने पाशयति पाशेन पशुं गोपः ... कारः ।
ग्रामरोगे ग्रामयति कपयाशी चट स्फुट भेदे चाटयति चटः चाटः अन्यास्तम् स्फोटयति हट सङ्घाते हाटयति कपितं जनं साधुः ... वीत्यर्थः अहादितः कवाटः अन्यत्र घटते अ
जुघनि धनयति धनं मृणार्जकः वर्णान्तः बुधिरशाह्वे ३ रत्नबन्धः बोधयति नीतिं जनेश्वराजा आङ् कन्द सातत्ये आक्रन्दयति ... आक्रन्दयति शोकार्तः स्यन्द
नरोदितीत्यर्थः समाक्रन्दः लस श्लिष्टयोगे लासयति नटो वा लोचित्स्य इत्यर्थः अन्यत्र लसति दन्त्यान्तः भूष अलङ्कारे भूषयति ओन्सस्रने ओन्सयति ... अर्ह पूजा
याम् अर्हयति अर्हणा ज्ञा नियोजने ज्ञापयति भृत्यं राजा नियोजनार्थं अन्यत्र जानाति भृश प्रहसने नानयादिः ... शब्दं ... भज विश्राणने विश्राण
नं समर्पणम् भाजयति मन्त्रिणो राजा पत निकारोपस्कारयोः अन्त्यः स्मादिः निकारो ऽपमानम् उपस्कारः संस्कारः पातयति शत्रुं बली पातयति स्नानेन देहं यतिः संस्कुरे
तीत्यर्थः निर्यातिप्रतिदाने निरपूर्वो यतिः प्रतिदाने परीवर्ते चुरादिः सान्त निर्यातयति यंजनः परिवर्तयति ... अन्यत्र ... हन्ने वा
सयति ... पिना ... हन्नेन वासयति ... इत्यादिः अन्यत्र वसति चर असंशये असंशये निर्णयः विचारयति धर्मं पण्डितः विचारणा
भक्तपञ्चात् कल्कने ... भावयति वेदार्थं वैदिकः कल्कयति ... मोदकं बालः ... लोकयति ... तृतीयस्व
रान्तबन्धः लिङ्गयति पदं स्फुः कारः चित्रयतीत्यर्थः अन्यत्र लिङ्गति मुद संसर्गे संसर्गे ... मोदयति ... अन्यत्र मोदते ... आसयति
स्फरः निरङ्कोतीत्यर्थः अन्यत्र स्फति ... मोचयति ... अन्यत्र ... सकर्मकार्थः ... आक्रोदयति पयोव
दिः अन्यत्र आस्वादते ... आसयति ... अन्यत्र ... दल विदारणे दालयति अन्यत्र दलति ...
ज्ञिपिजिभजिलहि ... पिसि ... भाषार्थाः एते धिकाविंशति ... भाषार्थत्व
वारयति पर अन्यत्र पोरयति ... लोटयति ... पिञ्जयति पिञ्जे ... लङ्घयति लङ्घते अन्यत्र
त्र ... अन्यत्र पिसयति पिंसयन्यत्र ... कुंसयति ... दंशयति दशत्यन्यत्र ... अन्यत्र हृष्टता हे
... दशान्त ... वर्द्धयति वर्द्धते अन्यत्र गोपयति अन्यत्र गोपायति धूपयति अन्यत्र धूपायति विच्छयति अन्यत्र विच्छायति जीव
ति जीवते अन्यत्र गोपायति ... अन्यत्र धूपायति ... पोषयति पुष्यत्यन्यत्र । दिवादिः । लोकयति लोकयति अन्य
लोक ... नर्कयति नर्क अन्यत्र वितर्कणायाम् वर्तयति वर्तनेन अन्यत्र वर्द्धयति वर्द्ध अन्यत्र
... स्वदयति ... अन्यत्र ... स्वादयति स्वादयति मोदकं बालः अतः परं कथ ...

